

Analýza akce

Vincent Descombes

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 16. 5. 1988

◆ private seminar, Czech | French, origin: 16. 5. 1988

Analýza akce [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-05-16 Vincent Descombes – Analýza akce (1) [LVH113VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Potěšení na mé straně. Název mé přednášky je *teleologická* koncepce, *teleologické* pojetí akce. Tady nejprve předběžná poznámka k francouzské *filosofické* konjunkturní situaci mého výkladu. Pak bych se podíval v obecných rysech na taková tři velká pojetí akce a poté provedu dvě analytické analýzy pro podporu *teleologické* koncepce akce. Doufám, že tím závěrem, který se týká logiky, se připojím k tématu vašeho semináře. Tedy francouzská souvislost, kontext vlastně. Z francouzského myšlení současného byly vyloučeny dva pojmy. A to sice pojmy reference a intence. Abychom se zorientovali, vezměme si příklad z oblasti literární teorie. Příkladem vyloučení pojmu reference je zpřítomněn v proudu, který nazýváme *dekonstrukce*. Tento pojem ponechám stranou a budu se zabývat druhým pojmem, a to sice pojmem intence. Vyloučení pojmu intence se objevuje v tématu smrti autora. *Smrt autora je mrtva*, což je výraz Michela Foucaulta. Smysl tohoto termínu smrt autora je ten, že význam díla nesmí být hledán v tom, co autor připsuje jako smysl svému dílu. Kritika reference a intence je součástí kritiky *fenomenologie*. Hejdánek: Pojdte ještě volno, vy si všichni, a pojd' sem dopředu, tady jsou nejméně dvě. Nemusíš kostku, židli si vem. No tak, támhle se ubytuj, jo? Už jdou. Tak výborně. Jdou, jdou, mně se to pletlo, víc lidí se... Každý musí chodit pozdě. Ano, tady je taky, už musíš, tady, tady, pojd'te dál. To je dobrý. Tak Petra počtete. No tam. Už běžte hodně, musíme už začít, protože jsme se zdrželi.

Jiný hlas: Strukturalismus je kritikou *fenomenologie*, neboť pojem intence je *fenomenologický* a pojem reference odpovídá *intencionalitě* podle Husserla. Dnes jsou oba pojmy intence i reference *filosoficky* rehabilitovány, a to v jednom z proudů analytické *filosofie*. Cílem mého výkladu je povzbudit posluchače, aby též rehabilitovali intenci i referenci, a to pomocí prostředků, které skýtá onen směr, který lze nazvat *aristotelsko-analytický*, nebo *aristotelsky* ve smyslu Wittgensteinově. Teď se zmíním o čtyřech velkých školách, které se zabývají lidskou akcí. A to jsou školy: materialistická, idealistická, *hermeneutická* a *teleologická*. Pokusím se ukázat, že *teleologická* škola řeší problémy, které se jiným školám vyřešit nepodařilo.

Nejdříve tedy škola materialistická. Budu stručný, neboť materialistická škola tam, kde se zabývá lidskou akcí, tvrdí, že vlastně žádná lidská akce není. Neboť to, co existuje podle této školy, je pouze *antropomorfní*, *antropomorfistická* interpretace přírodních procesů. Existuje výraz, který shrnuje toto hledisko, a to je výraz Louise Althussera, francouzského marxisty.

Jiný hlas: *c'est la notion de procès sans sujet*, a to *proces bez subjektu*, *notion qui est empruntée à la grammaire*, což je pojem vypůjčený z gramatiky. Ano, pojem vypůjčený z gramatiky. *En grammaire, un exemple de procès sans sujet, c'est: il pleut, il neige*. V gramatice takovým příkladem procesu bez subjektu je: prší, sněží. *L'école matérialiste propose de parler des actions humaines par des phrases impersonnelles*. Materialistická škola navrhuje hovořit o lidské akci v těchto neosobních větách. Nebudu se dále šířit, *car l'idée qu'il n'y a pas d'action humaine semble être une défaite philosophique plus qu'une thèse*. Neboť myšlenka, že není lidské akce, se zdá, že je spíše filosofickým krachem než filosofickou tezí. *Donc les véritables conceptions de l'action humaine sont les trois autres. Je passe à l'école idéaliste*. Skutečné koncepce lidského konání, lidské akce jsou ty tři další. Tady nejdříve škola idealistická. *L'école idéaliste définit l'action humaine*, ta definuje lidskou akci *comme un rapport d'un sujet à un objet*, jako vztah subjektu k objektu. *L'accord théorique du sujet et de l'objet est la vérité*. Teoretická shoda mezi subjektem a objektem je pravda. *Du côté de l'action, l'accord du sujet et de l'objet est la satisfaction, die Befriedigung en allemand*. Ze strany akce je shodou mezi objektem a subjektem uspokojení, německy *Befriedigung*. *Ce qui veut dire que le sujet a agi s'il est satisfait de l'objet considéré comme son œuvre*. Což znamená, že subjekt jednal, konal tehdy, je-li uspokojen objektem, jenž je uvažován jako jeho dílo. *Dans la philosophie classique, cette conception idéaliste est représentée par Fichte et Hegel, ainsi par la philosophie de la praxis*. V klasické filosofii tato idealistická koncepce je představována Fichtem, Hegelem, také filosofii praxe. *Dans la philosophie française récente, les représentants de cette conception*

seraient Jean-Paul Sartre et les psychanalystes lacaniens. V novější francouzské filosofii jsou jejími reprezentanty Jean-Paul Sartre a psychoanalytici typu Lacana. En effet, Lacan a interprété – le premier Lacan – dans le sens idéaliste une phrase de Freud: Wo Es war, soll Ich werden. Vskutku, Lacan interpretoval, první Lacan, v tomto pojetí Freudovu větu: Wo Es war, soll Ich werden. Existuje výklad Freudovy věty v tomto pojetí: Wo Es war, soll Ich werden. Kde to bylo, tam mám být [nesrozumitelné]. Autrement dit, il y a action si je peux m'attribuer à moi-même ma vie et les événements de ma vie. Jinak řečeno, akce existuje tehdy, jestliže mohu přisoudit sobě svou vlastní životní dráhu a události svého života. Jestliže si mohu přisvojit, tedy přisoudit sobě. Ce qui veut dire passer d'un procès sans sujet à un procès avec sujet. Což znamená od procesu bez subjektu přejít k procesu, který má subjekt. Es war, c'est le procès sans sujet et Ich bin, c'est l'affirmation du sujet. Es war je proces bez subjektu a Ich bin je potvrzení subjektu. À la conception idéaliste, on peut faire un reproche, c'est qu'elle est too riche, et étant trop riche, elle travaille avec un concept insatisfaisant de l'identité. Koncepti idealistické lze vytknout, že je příliš bohatá, a proto pracuje s pojmem neuspokojivým, pojmem identity. C'est la notion d'une identité dialectique, c'est-à-dire d'une identité qui est en même temps une différence. Jde o pojem identity dialektické, tedy identity, která zároveň je odlišností. Le concept d'une identité qui contient une différence est plus une suggestion qu'un vrai concept. Pojem identity, která obsahuje v sobě zároveň rozdílnost, je spíše sugescí než skutečným pojmem. De façon générale, il faut critiquer en philosophie la domination du schème sujet-objet. Obecně je ve filosofii nutno kritizovat nadvládu schématu subjekt-objekt. Voilà pour l'idéalisme. Je considère une deuxième école, l'école herméneutique. Tolik k idealismu. Nyní ke škole hermeneutické. Je range dans l'école herméneutique deux courants. Do této školy zařazují dva směry. Le courant issu de Dilthey et de Max Weber et d'autre part le courant phénoménologique représenté en France par Paul Ricoeur. Směr vzešlý z Diltheye a z Maxe Webera a druhý směr, směr fenomenologický, představovaný ve Francii Paul Ricoeurem. On peut parler d'herméneutique là où les concepts principaux sont texte, sens, interprétation. O hermeneutice lze hovořit tam, kde hlavními pojmy jsou text, smysl a interpretace. C'est ce qui justifie le fait d'appeler cette école école herméneutique de l'action. Což ospravedlňuje nazývat tuto školu hermeneutickou školou akce.

Jiný hlas: *En effet, en effet, dans par exemple la conception de Ricoeur...*

Jiný hlas: Vskutku, vskutku, například v Ricoeurově pojetí...

Jiný hlas: *L'action est explicitement comparée à un texte à interpréter.*

Jiný hlas: Akce je u Ricoeura srovnána s... ano, je tam paralela mezi akcí a textem, oba je třeba interpretovat.

Jiný hlas: *Pourquoi l'action est-elle comme un texte?*

Jiný hlas: Proč je akce jako něco jako text?

Jiný hlas: *Parce qu'on peut pour l'action comme pour le texte donner deux types de description. Une description physique et une description sémantique.*

Jiný hlas: To proto, že akci i text lze popsat dvěma způsoby: buď způsobem fyzikálním, anebo způsobem sémantickým. Fyzikálním nebo sémantickým.

Jiný hlas: *La description physique est une description structurale.*

Jiný hlas: Fyzikální popis je popis strukturální.

Jiný hlas: *La description physique d'un texte consiste à énumérer les lettres et à donner l'ordre de la disposition de ces lettres.*

Jiný hlas: Fyzikální popis textu spočívá v tom, že se vyjmenují jednotlivá písmenka a stanoví se pořádek či řád uspořádání dotyčných liter.

Jiný hlas: *Deux textes sont identiques s'ils ont les mêmes lettres disposées dans le même ordre.*

Jiný hlas: Dva texty jsou totožné tehdy, jestliže mají, obsahují tatáž písmenka ve stejném pořadí.

Jiný hlas: *De même la description physique d'une action consiste à identifier des gestes et à dire comment ils sont combinés ensemble.*

Jiný hlas: Stejně tak fyzikální popis akce spočívá v tom, že se identifikují jednotlivá gesta a stanoví se, jak

jsou vzájemně zkombinována.

Jiný hlas: *Le point de vue physique ou structural est le point de vue de la science naturelle.*

Jiný hlas: Toto stanovisko nebo hledisko fyzikální je hledisko přírodních věd.

Jiný hlas: *D'autre part, il y a la description sémantique.*

Jiný hlas: Na druhé straně existuje popis sémantický.

Jiný hlas: *La description sémantique d'un texte consiste à donner une signification à l'objet physique identifié par sa structure.*

Jiný hlas: Sémantický popis textu spočívá v tom, že objektu, který je definován svou strukturou, se přiřkne smysl.

Jiný hlas: *De même la description sémantique d'une action consiste à donner un sens humain à une série de gestes.*

Jiný hlas: Stejně tak sémantický popis akce znamená [nesrozumitelné] lidský smysl určité série gest.

Jiný hlas: *Exemple, avancer la main vers une pièce sur le jeu d'échecs et déplacer son bras d'un autre point signifie dans le jeu un certain coup.*

Jiný hlas: Příklad: vztáhnout ruku k šachové figurce a přemístit ruku z jednoho místa na druhé znamená ve hře určitý tah.

Jiný hlas: *C'est-à-dire qu'on est passé d'un geste physique à une action ayant un sens humain.*

Jiný hlas: Tedy od fyzikálního gesta se přešlo k akci, která má lidský smysl.

Jiný hlas: *Le problème central pour cette école herméneutique c'est le passage du mouvement physique à l'action correspondant à une pensée du sujet.*

Jiný hlas: Centrálním problémem pro tuto hermeneutickou školu je přechod od fyzikálního pohybu k akci, která odpovídá myšlení subjektu, myšlenice subjektu.

Jiný hlas: *Le point fort de l'école herméneutique c'est de souligner le point suivant: les actions tout comme les textes donnent lieu à des commentaires... commentaires éthiques, commentaires politiques, techniques etc.*

Jiný hlas: Silným místem hermeneutické školy je tam, kde podtrhuje následující bod: všechny akce, stejně jako texty, umožňují komentář, a to komentování politické, etické, technické atd.

Jiný hlas: *Il est donc permis de parler du sens de l'action.*

Jiný hlas: Je tedy umožněno hovořit o smyslu akce.

Jiný hlas: *Maintenant le point faible de l'école herméneutique aussi bien chez Max Weber que chez les phénoménologues c'est le dualisme.*

Jiný hlas: Slabým místem hermeneutické školy, jak u Maxe Webera, tak u fenomenologů, je dualismus.

Jiný hlas: *Le dualisme c'est-à-dire la position d'une entité double.*

Jiný hlas: Dualismus, to jest položení dvojí entity.

Jiný hlas: *Cette entité double c'est l'association d'un mouvement physique et d'un événement mental, ou encore d'un processus physique et d'un processus de la conscience.*

Jiný hlas: Tato dvojí entita je asociace, ano, tedy spojení děje fyzického a mentálního, spojení pohybu... [nesrozumitelné] tedy procesu fyzikálního a procesu vědomí.

Jiný hlas: *Il y a bien deux entités car cette école insiste sur le fait qu'on peut avoir le mouvement physique sans l'intention ou l'intention sans le mouvement physique.*

Jiný hlas: Jsou tedy dvě entity, neboť tato škola zdůrazňuje skutečnost, že lze mít fyzikální pohyb bez intence a nebo intenci bez fyzikálního pohybu.

Jiný hlas: *Mouvement physique sans l'intention, par exemple un somnambule qui déplace la pièce d'échecs en dormant, ou un chimpanzé qui imite le mouvement.*

Jiný hlas: Fyzikální pohyb bez intence: například náměsíčník, který přemísťuje šachovou figurku ve spánku, nebo šimpanz, který napodobuje.

Jiný hlas: *Exemple de l'intention sans le mouvement, cité par William James, de l'individu dont le bras est paralysé et qui donc a l'intention de faire un geste sans que rien ne se produise physiquement. Příklad*

intence bez pohybu, uváděný Williamem Jamesem, existuje příklad člověka, který neví o tom, že jeho ruka je chromá, a který tedy má *intenci*, má úmysl provést gesto, aniž ovšem se to gesto skutečně realizuje.

L'inconvénient d'un dualisme, c'est que nous changeons le concept d'action. Le concept initial était le concept d'une action d'un sujet sur les choses, par exemple le joueur joue un coup en déplaçant une pièce. Mais le concept final de cette analyse c'est l'idée d'une action du sujet sur son corps. Nesnáz dualismu je v tom, že měníme, pozměňujeme pojem akce. Původní koncept byl koncept vztahu mezi subjektem a věcmi, například hráč táhne tím, že přemístí figurku. Ale konečným, finálním konceptem této analýzy je myšlenka akce subjektu bez těla.

La philosophie devient fascinée par le problème du philosophe Maine de Biran, qui se demandait comment se fait-il que mon bras se lève quand je veux lever mon bras. Autrement dit, ce philosophe avait deux entités: mon intention de lever le bras et un mouvement de mon bras. Filosofie je fascinována problémem *filosofa* Maine de Birana, který se ptal, jak je to možné, že moje paže se zvedá, když chci svou paži zvednout. Čili u tohoto *filosofa* byly dvě entity: tedy *intence*, úmysl zvednout ruku a pohyb, kterým se ta ruka zvedá.

Deuxième inconvénient de l'école herméneutique: si l'action est un texte, le sujet-acteur est un auteur. Or, l'auteur d'un texte est aussi le lecteur de ce texte, et le lecteur d'un texte est un interprète de ce texte. Si donc j'assimile l'action au texte, je change le sujet de l'action en lecteur de l'action. C'est-à-dire que je donne une distance trop grande entre le lecteur et l'action, comme si le lecteur était l'interprète d'un texte qui serait son mouvement. Druhou nesnází hermeneutické školy je, že je-li akce textem, pak onen subjekt, aktér, je autorem. A autor textu je zároveň čtenářem textu, a čtenář je zároveň vykladačem textu. Jestliže tedy ztotožním nebo přiblížím text a akci, měním toho činitele akce ve čtenáře a vykladače akce. Tedy vytvářím příliš velkou vzdálenost mezi čtenářem, vykladačem a akcí, jako by čtenář byl vykladačem textu, který sám je pohyb.

L'école herméneutique a donc échoué à dépasser ce dualisme. Elle a besoin en réalité de deux sujets d'action: premièrement un sujet du mouvement qui est le corps, deuxièmement un sujet des actions humaines proprement dites qui est le sujet de la conscience. Cette conscience est la conscience cartésienne, c'est-à-dire un sujet théorique. Le sujet de l'action ressemble trop à un observateur. Hermeneutické škole se nepodařilo překonat tento dualismus. Potřebuje totiž dva subjekty akce: subjekt pohybu, jímž je tělo, a za druhé subjekt lidských akcí ve vlastním slova smyslu, což je subjekt vědomí. A toto vědomí je vědomí kartuziánské, tedy subjekt teoretický. Subjekt akce se zde příliš podobá pozorovateli.

Pour avoir une conception correcte de l'action, il faut partir du concept d'action transitive. C'est-à-dire qu'il faut éclaircir deux choses: première chose, l'existence de l'action comme un événement dans le monde; deuxièmement une causalité, causalité du sujet de l'action. Ce sont ces deux points que nous retrouvons dans l'école téléologique. Abychom mohli vytvořit korektní pojem, koncept akce, musíme vyjít z pojmu akce tranzitivní. To znamená, že je třeba zde vyjasnit dvě věci: zaprvé existenci akce jakožto události ve světě, za druhé kauzalitu subjektu akce. A tyto dva body rozpracovává škola teleologická. *Alors, je parle un peu plus précisément de la conception téléologique. Je me référerai à l'ouvrage suivant: le livre d'une philosophe anglaise, Elizabeth Anscombe, titre Intention.* A teď budeme mluvit snad přesněji i obsáhleji o koncepci teleologické. Budu se tady dovolávat následujícího díla: knihy anglické filosofky Elizabeth Anscombe, jmenuje se to *Intention*.

Jiný hlas: *Le livre de du Warden de Balliol College Anthony Kenny.*

Hejdánek: a z Balliol College tam je ten děkan, Anthony Kenny.

Jiný hlas: *Pouvez-vous répéter le nom de cette femme?*

Elizabeth Anscombe.

Anscombe, c'est l'élève de Wittgenstein.

Hejdánek: Anscombová, žákyně Wittgensteinova.

Jiný hlas: *Anthony Kenny, que vous connaissez, je pense, n'est-ce pas? Qui est l'élève d'Anscombe. Qui a écrit un livre...*

Hejdánek: Anthony Kenny je žák... nebo žákyně, co to je? Žák... on je žákyně? Kenny... nebo on je žákem... on je žákem, Kenny je žák Anscombové. Opravdu, Kenny je žák Anscombové.

Jiný hlas: *Je me réfère à son livre intitulé Action, Emotion and Will.*

Hejdánek: A jeho kniha se jmenuje takto: *Action, Emotion and Will.*

Jiný hlas: *De 1963. Je reviens à Kenny, pardon. Action, Emotion and Will.*

Hejdánek: To je z roku 63, od toho Kennyho. Ano, *Action, Emotion and Will.*

Jiný hlas: *J'aurais dû dire Anscombe, Intention, 1957.*

Hejdánek: Ta knížka od Anscombové, která se jmenuje *Intention*, je z roku 57 a od Kennyho je z roku 63.

Jiný hlas: *Je cite aussi Charles Taylor, The Explanation of Behaviour, 1964.*

Hejdánek: Další autor Charles Taylor, *The Explanation of Behaviour* z 64. roku.

Jiný hlas: *Ainsi que les articles de Donald Davidson, qui existent aujourd'hui dans un livre appelé Actions and Events.*

Hejdánek: Články Donalda Davidsona vyšly ve sborníku, který se jmenuje takto: *Actions and Events*, akce a události. Ano.

Jiný hlas: *Il y a aussi le livre de Georg von Wright, un autre élève de Wittgenstein, titre Explanation and Understanding.*

Hejdánek: Další dílo je od tohoto autora, také žáka Wittgensteinova, titul tento: *Explanation and Understanding.*

Jiný hlas: *Et on trouve une certaine synthèse de ces travaux dans le livre d'Ernst Tugendhat, dans le livre intitulé Selbstbewusstsein und Selbstbestimmung.*

Hejdánek: A syntéza těchto prací je dílo Ernsta Tugendhata, *Selbstbewusstsein und Selbstbestimmung*, sebevědomí a sebeurčení.

Jiný hlas: *De 1979.*

Hejdánek: Z roku 79. Ten von Wright, to jsem nepřeložil, to je výklad a porozumění. Mám ty tituly v poznámce pod čarou, *footnote*.

Jiný hlas: *Pourquoi téléologique?*

Hejdánek: Proč teleologie nebo teleologické?

Jiný hlas: *L'explication téléologique, c'est l'explication qui utilise la relation „afin que“.*

Hejdánek: Vysvětlení tohoto slova... vysvětlení teleologické, ano, je takové, které používá výrazu „k čemu to je“, „k čemu to míří“.

Jiný hlas: *Si quelque chose se produit afin qu'autre chose se produise. Afin que.*

Hejdánek: Něco se děje proto, aby se dělo něco jiného. Proto, aby.

Jiný hlas: *L'explication téléologique est une élaboration du raisonnement pratique.*

Hejdánek: Teleologické vysvětlení je dílem praktického rozumu.

Jiný hlas: *Le point de départ de l'école téléologique est une réinterprétation du syllogisme pratique.*

Hejdánek: Východiskem teleologické školy je nový výklad praktického sylogismu.

Jiný hlas: *Chez Aristote, il y a le syllogisme théorique.*

Hejdánek: U Aristotela existuje teoretický sylogismus.

Jiný hlas: *Qui aboutit à des conclusions scientifiques nécessaires.*

Hejdánek: Který ústí v nutné vědecké závěry.

Jiný hlas: *Et il y a le syllogisme pratique dont les conclusions ne sont pas des théorèmes, mais des actions, des décisions d'action.*

Hejdánek: A pak existuje sylogismus praktický, jehož závěry nejsou teorémata, nýbrž rozhodnutí k akci.

Jiný hlas: *Il y a deux interprétations du syllogisme pratique.*

Hejdánek: Existují dva výklady praktického sylogismu.

Jiný hlas: *Il y a l'interprétation traditionnelle et la nouvelle interprétation de cette école.*

Hejdánek: Tradiční výklad a nový výklad podávaný právě touto teleologickou školou.

Jiný hlas: *L'interprétation classique ou traditionnelle conçoit le syllogisme pratique comme construit avec des prémisses universelles conduisant à ce que je dois faire.*

Hejdánek: Klasický výklad chápe praktický syllogismus jako vytvořený na základě univerzálních předpokladů, premis, vedoucí k tomu, co mám dělat.

Jiný hlas: *Exemple : Il est interdit de mentir, dire ceci serait mentir, donc je ne dois pas mentir.*

Hejdánek: Příklad: Je zakázáno lhát, říci toto znamená lhát, tedy nemám lhát a říkat tohle.

Jiný hlas: *Ou chez Aristote, autre exemple : Se promener après le repas est bon, je viens de dîner, donc je dois me promener.*

Hejdánek: Jiný příklad z Aristotela: procházet se, projít se po jídle je dobré, právě jsem se... právě jsem pojedl, tudíž musím se projít.

Jiný hlas: *La nouvelle interprétation reproche à l'interprétation classique d'avoir changé le syllogisme pratique en syllogisme théorique.*

Hejdánek: Nový výklad vyčítá klasické interpretaci, že syllogismus praktický mění v syllogismus teoretický.

Jiný hlas: *La décision d'action devient une nécessité.*

Hejdánek: Rozhodnutí k akci se stává nutností.

Jiný hlas: *Le lien entre les prémisses et la conclusion est conçu comme déductif.*

Hejdánek: Spojení mezi premisou a závěrem je pojato jako deduktivní.

Jiný hlas: *C'est par exemple ce qu'on trouve dans la raison pratique de Kant.*

Hejdánek: Nacházíme jej i v praktickém rozumu Kantově.

Jiný hlas: *La prémisses majeure est une loi et la conclusion est un devoir.*

Hejdánek: Premisa zákona... ne zákon... zákon, loi, la loi je premisa a závěrem je povinnost. Musím, mám.

Jiný hlas: *La nouvelle interprétation reproche à l'ancienne d'être ridicule.*

Hejdánek: Ten nový výklad má za to, že ten klasický je směšný.

Jiný hlas: *Par exemple c'est ridicule de dire je dois me promener.*

Hejdánek: Například je směšné říkat musím se jít projít.

Jiný hlas: *Peut-être est-il vrai que se promener après dîner est bon.*

Hejdánek: Je možné, že je prospěšné, užitečné se po jídle procházet.

Jiný hlas: *Peut-être est-il vrai que je viens de dîner.*

Hejdánek: A možná, že jsem i dobře pojedl.

Jiný hlas: *Mais c'est ridicule de dire que je dois me promener parce que...*

Hejdánek: Ale je směšné říkat, že se musím jít projít, protože...

Jiný hlas: *parce que se promener est bon après dîner et que je viens de dîner.*

Hejdánek: protože je dobré se po jídle projít a protože jsem se najedl.

Jiný hlas: *Supposez qu'il y ait une tempête de neige.*

Hejdánek: Předpokládejme, že je venku vánice, fujavice. Tak.

Jiný hlas: *À ce moment-là il y a un autre syllogisme, se promener sous la tempête de neige est mauvais.*

Hejdánek: Pak lze říci procházet se za fujavice není dobré.

Jiný hlas: *Il y a une tempête de neige.*

Hejdánek: A je venku fujavice.

Jiný hlas: *Je ne dois pas me promener.*

Hejdánek: Tudíž nemám se jít projít.

Jiný hlas: *L'interprétation traditionnelle a méconnu l'autonomie du domaine pratique.*

Hejdánek: Ten klasický výklad podceňuje autonomii rozhodnutí.

Jiný hlas: *Nous ne devons pas dire je dois me promener.*

Hejdánek: Nemůžeme říci mám se projít.

Jiný hlas: *Nous devons dire...*

Hejdánek: Musíme říci...

--- (1988-05-16 Vincent Descombes – Analýza akce (1) [LVH113VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Sem se dobře najedl, ano? *Après avoir bien diné, je dois me promener.* Mám se jít projít, *sauf si je ne dois pas.* Ovšem nemám nejít. *C'est-à-dire qu'il n'y a pas de devoir.* Tedy nejde o povinnost. *La clause sauf si je ne dois pas.* Máme klauzuli, pokud nemám nejít. *Sert à tenir compte de situations telles que tempête de neige.* Slouží k tomu, abych vzal v potaz i takovou situaci, jako je fujavice venku. *Fusillade dans les rues.* Přestřelka v ulicích měst. *Toute situation qui est contraire à la promenade.* Tedy situace, které s procházkou nejsou docela v souladu.

J'arrive ici au premier point de logique de mon exposé. Tady přicházím k prvnímu logickému bodu mého výkladu. *Car je voudrais souligner une chose.* Chtěl bych podtrhnout jednu věc. *L'orientation de l'école téléologique.* Zaměření teleologické školy. *C'est celle d'une clarification logique.* Je logické, logická kvalifikace. *Autrement dit.* Jinak řečeno. *La défaite en France en tout cas, la défaite des phénoménologues devant les structuralistes.* Porážka fenomenologů, kterou způsobili strukturalisté. *Venait de certains défauts dans la logique de leur thèse.* Zřejmě byla způsobena jistými logickými nedostatky jejich tezí. *Ce défaut est réparé dans la nouvelle conception.* A tyto nedostatky napravuje ona nová škola teleologická. *J'en viens au point de logique.* Vracím se tedy k logice. *Je citerais la distinction bien connue du philosophe Charles Peirce.* Citoval bych distanci, rozlišení filosofa Charlese Peirce. *Distingue entre token et type.* Rozlišuje mezi token a type. *C'est la distinction aristotélicienne entre les individus.* To je vlastně aristotelské rozlišení mezi jedinci, mezi individui, *et les espèces.* a druhy, *ou si vous préférez, les substances premières et les substances secondes.* nebo chcete-li mezi prvními substancemi a druhými. *Dans la terminologie de Peirce.* V Peircově terminologii. *Vous pouvez parler de la lettre E.* Lze hovořit o písmenku, o hlásce E, kterou oni mají, *en tant que token.* jako o tokenu.

Hejdánek: To se nedá, my nemáme česky. [nesrozumitelné] jsem zavedl, když jsme tady o tom mluvili, to je prostě to, co se vyskytne. Když řekneme „dnes prší“, tak to „dnes“ je token, protože včera bylo „dnes“ třeba pravda, poněvadž pršelo, a bylo možno říct „dnes prší“, jenže to dnešní, to slovo „dneska“ není zobecnitelné, prostě platí vždycky v nějaké jednotlivé situaci.

Jiný hlas: *L'explication par exemple. Je donne un exemple.* Tady příklad na to. *La question combien de lettres dans cette page est ambiguë.* Otázka, kolik je písmenek na této stránce, je dvojnásobná. *C'est ambigu parce que si c'est les lettres en tant que type, en tant qu'espèce.* Protože pokud jsou to písmenka jakožto typy jednotlivé, *comme ce texte est en français, il y aura moins de vingt-quatre.* je jich tam méně než dvacet čtyři. To je abeceda, že? Kolik je tam písmen. Dvacet čtyři v abecedě. *Mais si c'est combien de lettres token, il y aura peut-être cent cinquante.* Ale co se písmen týče jakožto token, jich tam bude asi sto padesát. To je ten pěkný rozdíl, celkový počet písmen, ať jsou typy jakýchkoli druhů písmen. Exmpláře, no.

C'est ça. Bon, alors j'applique la distinction individu-espèce ou token-type à l'action. Tady aplikuji tu distinkci rozlišení mezi individuem a druhem neboli token-type na akci jako takovou. *Les préceptes moraux.* Morální pravidla. *Comme il est mauvais de mentir ou il est bon de quelque chose.* Jako například je špatné lhát, anebo je správné a teď hledáme nějaký příklad správného. *Ces préceptes portent sur des types, des espèces d'action.* A tyhle morální pravidla se vztahují k těmto typům. *Mais les actions que fait un sujet sont des individus.* Ale akce, které produkuje ten který jedinec, to jsou ony individuality, *des tokens.* ty tokeny. *Ce qui veut dire ceci.* Což znamená toto. *Une espèce d'action A peut être bonne et une espèce d'action B mauvaise.* Tedy určitý druh akce A může být dobrý a druh akce B špatný. *Mais mon action token peut être à la fois de type A et de type B.* Avšak moje akce, token, může být zároveň typu A i B. *Ce qui veut dire qu'elle est à la fois bonne et mauvaise.* Což znamená, že je zároveň dobrá i špatná. *Vous reconnaissez la difficulté d'Aristote au livre Gamma de la Métaphysique.* Tady se setkáváme s nesnází, kterou znal Aristotelés ve svém díle Metafyzika. *Aristote ne prend pas pour exemple des actions, mais des sensations.* Ovšem jako příklad neuvádí Aristotelés lidské konání, ale vnímání. *Cette difficulté c'est que la même chose reçoit des prédicats incompatibles.* Potíž je v tom, že jedna a tatáž věc může mít nesmiřitelné přívlastky. *Exemple, ma promenade est à la fois bonne et mauvaise à la fois.* Například moje

procházka může být dobrá i špatná zároveň. *Alors la solution de cette école est en fait aristotélicienne.* Řešení, které nabízí teleologická škola, je aristotelské. *Elle consiste à introduire une distinction.* Spočívá v tom, že uvádí rozlišení. *Ma promenade en tant que promenade après-dîner est bonne.* Moje procházka jakožto procházka po večeri je dobrá.

Jiný hlas: *Ma promenade en tant que promenade sous la tempête de neige est mauvaise.* Moje procházka jakožto procházka za fujavice je špatná. *Dans la terminologie des Américains, l'expression d'Aristote est, c'est-à-dire en tant que... Aristotelské jakožto... en latin ut, ut... ut, aha, ut. Dans la terminologie américaine cette expression est rendue par under a description.*

Hejdánek: V americké terminologii se to... jak? Smlouvou, ne? *Under a... aha. Vel, jo, jo. Latinské znamená a nebo nebo, takže tady v tom smyslu je to dvojznačný.*

Jiný hlas: *La devise de cette école, c'est qu'une action n'est pas bonne ou mauvaise... Heslem této školy je, že akce není dobrá nebo špatná, qu'on se le simplifie trop, elle est bonne ou mauvaise under a description.* Je teďka v uvozovkách dobrá nebo špatná podle popisu.

Hejdánek: On řekl *under a description*, že? Jak to řekl ještě jednou?

Jiný hlas: *Under a description. Under a description. Under a description. Under... aha, under.* Podle popisu. Aha, pod. *Under a description. Selon la description. Under a description. Par exemple, ma promenade est bonne sous la description de promenade digestive.* Jo, moje procházka je dobrá jakožto popisu... ano, popisu jaksi procházky zaživací, procházka jakožto procházka zaživací. *Mais mon mouvement dehors est mauvais sous la description, ou en tant que... a přesto můj pohyb tady je špatný, jakožto sortir sous la neige... vycházení za fujavice.*

J'en reviens donc au syllogisme pratique. Tady se vracím zpět k praktickému sylogismu. *Le syllogisme pratique a une différence majeure avec le syllogisme théorique.* Existuje základní rozdíl, rozdílnost mezi sylogismem teoretickým a praktickým. *Puisque l'action est bonne ou mauvaise under a description...* Jelikož akce je dobrá nebo špatná podle toho, jak ji popisujeme... přijde na to, ano, lehce přijde na to. *La conclusion du syllogisme pratique peut toujours être renversée par l'addition de nouvelles prémisses.* Tedy závěr praktického sylogismu může být vždycky otočen přidáním nové premisy. *Ce qui n'est pas le cas pour le syllogisme théorique.* Což neplatí v případě sylogismu teoretického. *Si vous démontrez un théorème sur un triangle... Když vezmete teorém týkající se trojúhelníku, ce théorème reste démontré même si vous avez de nouvelles informations sur le triangle.* Tento teorém zůstává platný, i když dostanete nové informace o trojúhelníku. *Mais si vous faites un raisonnement pratique... Ale činíte-li jaksi praktickou úvahu, votre conclusion est modifiée chaque fois que vous avez de nouvelles informations sur la situation.* Váš závěr bude pozměněn vždycky novou informací o situaci. *D'après Anscombe... Podle Anscombové, la forme du syllogisme pratique même chez Aristote... forma praktického sylogismu už u Aristotela serait plutôt la suivante... je spíše tato: Je donne un exemple. Příklad. Il est bon de se promener après le dîner.* Je dobré projít se po obědě. *J'ai dîné.* Poobědval jsem. *Pour autant que j'ai dîné, il est bon pour moi de me promener.* A vzhledem k tomu, že jsem poobědval, je dobré jít ven. *Mais ce n'est pas encore l'action.* Ale to ještě není akce. *C'est juste une possibilité intéressante.* To je zatím zajímavá možnost. *Pour arriver à l'action, je dois décider qu'il n'y a pas de prémisse importante à ajouter à mon syllogisme.* Abychom přešli k akci, musím rozhodnout, že není žádných důležitých premis, které bych ještě ke svému sylogismu musel připojit. *Pas de tempête de neige, pas de fusillade.* To jest fujavice, přestřelky a jiné premisy. *Ce qui me mène à une première conclusion... Což mne vede k prvnímu závěru.* *Le point décisif dans la logique de l'action, c'est l'existence décisive d'une pluralité des descriptions de la même action.* Rozhodným momentem v logice akce je existence rozhodující plurality popisů jedné a téže akce. *Une et même action sera... Jedna a táž akce, promenade digestive qui est bonne... tadyta zaživací procházka, záživná, která je dobrá, et promenade sous la tempête de neige qui est mauvaise.* a ona procházka ve fujavici, která je špatná. *Ce qui me mène à un deuxième point.* Mně vede k druhému bodu. *Supposez que je ne sois pas informé de la tempête de neige.* Předpokládejme, že o fujavici nic nevím. *Je me promène dans l'intention de digérer.* Procházím se v intenci trávit. *Il est vrai que ma promenade est*

une promenade dans l'intention de bien digérer. Je tomu tak, je pravda, že moje procházka se děje v intenci onoho trávení. *D'autre part, nous supposons qu'éclate une tempête de neige.* A tu najednou vypukne fujavice. *Il est donc vrai que je me promène sous la neige.* Je pravda, že se procházím v té čenici, *ce qui est particulièrement peu sage.* což není příliš rozumné. *Mais il est néanmoins sage de se promener pour digérer.* Ale nicméně je rozumné procházeti se kvůli trávení.

Jiný hlas: *Par conséquent*

Jiný hlas: – důsledek.

Jiný hlas: *Mon action est intentionnelle en tant que promenade digestive*

Jiný hlas: – tedy moje akce je nesena *intencí* digestivní, tedy zažívací procházky.

Jiný hlas: *Et mon action est inintentionnelle en tant que promenade sous la neige*

Jiný hlas: – a moje akce není podložena *intencí*, *intencí* procházky ve fujavici.

Jiný hlas: *Ce qui s'exprime dans l'école anglo-américaine par une formule d'Elizabeth Anscombe*

Jiný hlas: – což se ve škole anglo-americké vystihuje formulí té Anscombové.

Jiný hlas: *L'action est intentionnelle selon une description*

Jiný hlas: – akce je *intencionální* podle popisu. Přijde na to, jak to popíšeme.

Jiný hlas: *La même action peut être dite intentionnelle ou inintentionnelle*

Jiný hlas: – jedna a tatáž akce může být *intencionální* i *neintencionální*.

Jiný hlas: *Ce qui me conduit au deuxième point de... attendez... au deuxième point de logique, j'ajoute quelque chose.*

Jiný hlas: – Což mě potvrzuje k druhému bodu... počkejte... k druhému bodu logiky, já ještě něco dodám.

Jiný hlas: *J'ajoute quelque chose sur la solution du problème du dualisme.*

Jiný hlas: – Ještě byste mohl něco dodat k řešení problému *dualismu*.

Jiný hlas: *J'ai fait remarquer que la faiblesse de la conception de Max Weber comme de la phénoménologie était de maintenir un point de vue cartésien.*

Jiný hlas: – Upozornil jsem na to, že slabostí koncepce Weberovy i *fenomenologické* je udržování stanoviska, hlediska *karteziánského*.

Jiný hlas: *C'est-à-dire d'avoir besoin de deux processus pour constituer une action.*

Jiný hlas: – To znamená potřeba podržet dva procesy, aby se dala dohromady jedna akce.

Jiný hlas: *D'une part, certains événements physiques dont le sujet est le corps.*

Jiný hlas: – To jsou určité události fyzikální, jichž subjekt je tělo.

Jiný hlas: *D'autre part, certains événements mentaux dont le sujet est l'ego cartésien.*

Jiný hlas: – Pak určité události mentální, jejichž subjekt je *karteziánské ego*.

Jiný hlas: *Ce problème disparaît par la nouvelle analyse logique qui met en lumière le rôle de la pluralité des descriptions de l'action.*

Jiný hlas: – Tento problém zmizí, když se objeví nová analýza logická, která objasní roli plurality možných *deskripcí* akce.

Jiný hlas: *Selon cette nouvelle analyse, la même chose est à la fois le mouvement physique et l'action intentionnelle.*

Jiný hlas: – Podle této nové analýzy ta jedna a tatáž věc je zároveň fyzikální pohyb i *intencionální* akce.

Jiný hlas: *En effet, toute action aura trois sortes de descriptions.*

Jiný hlas: – Totiž veškerá akce bude mít tři druhy popisu, *deskripce*.

Jiný hlas: *Premièrement, description de l'action par ses effets intentionnels.*

Jiný hlas: – Zaprvé *deskripce* akce pomocí jejích *intencionálních* účínů.

Jiný hlas: *Pour qu'une action soit une action humaine, il faut qu'il y ait une description au moins de cette action qui rende cette action intentionnelle.*

Jiný hlas: – Aby akce byla akcí lidskou, je třeba, aby aspoň jednou byla popsána, aspoň jedním popisem akce byla tato akce učiněna *intencionální*.

Jiný hlas: *Même un lapsus calami au sens de Freud est intentionnel.*

Jiný hlas: – Aha, to je... že i ten omyl, jak Freud, máte někdo... jak se to jmenuje přesně česky říká, prostě ten... ten *mylný úkon*, jo, ano, ten *mylný úkon*, ten, který se prostě dělá jinak, tak je taky *intencionální*.

Jiný hlas: *Exemple, l'exemple de Freud, le président de la séance se trompe et au lieu de dire "la séance est ouverte", il dit "la séance est finie" parce qu'il veut finir.*

Jiný hlas: – Příklad, Freudův tady příklad, předseda nějakého shromáždění se mýlí a místo aby řekl: „Schůze je zahájena,“ řekne: „Schůze je skončena,“ neboť chce, chce, aby už to měl z krku.

Jiný hlas: *Alors, le... donc c'est un lapsus.*

Jiný hlas: – To je *lapsus*.

Jiný hlas: *Son action est inintentionnelle en tant qu'action de prononcer le mot "fermée", mais son action est intentionnelle en tant qu'action... non, encore... son action est intentionnelle en tant qu'elle est le mouvement de prononcer un mot.*

Jiný hlas: – Jeho akce není *intencionální*, když pronáší slovo, že je uzavřena, ale je *intencionální* jakožto akce... ano, pozor, ano. Jeho akce je *intencionální* jakožto pohyb, jakožto pohyb, jímž se vyslovuje slovo.

Jiný hlas: *Autrement dit, le président avait l'intention de prononcer un mot. C'est donc intentionnellement qu'il remue les lèvres, mais c'est contrairement à son intention qu'il prononce le mot "fermée" au lieu de "ouverte".*

Jiný hlas: – Tedy on měl úmysl, *intenci* pronést slovo, a tedy *intencionálně* hýbe rty, ale oproti jeho *intenci* vyslovuje slovo skončena místo zahájena.

Jiný hlas: *Toute action comporte donc un aspect sous lequel elle est intentionnelle.*

Jiný hlas: – Tedy každá akce obsahuje v sobě aspekt, v němž jest *intencionální*.

Jiný hlas: *Deuxième sorte de description : description de l'action par des effets qui, sans être intentionnels, sont connus ou prévus de l'auteur.*

Jiný hlas: – Druhý způsob *deskripce*: *deskripce* akce pomocí účinků, které, aniž jsou *intencionální*, jsou známy nebo předvídaný vykladačem.

Jiný hlas: *Exemple, je traverse la pelouse pour aller à la cabane au fond, je piétine des brins d'herbe. Je ne marche pas sur la pelouse pour piétiner les brins d'herbe, mais j'accepte de...*

Jiný hlas: – Například jdu po trávníku, abych se dostal k chatě na konci, zašlapu stébla trávy. Nejdu po trávníku proto, abych zašlapal stébla trávy, ale přijímám to tedy můj pohyb není nesen *intencí* zakopnout, ale je dělán v přijetí toho, že se zakopne.

Hejdánek: Přijímá ten případ, že se zakopne. No, dobrý. To stačí. Příhodu.

Jiný hlas: *Troisièmement, troisième type de description, ce sont descriptions de l'action par ses effets qui n'étaient pas connaissables ou n'étaient pas connus de l'agent. C'est ce troisième type de description qui a intéressé l'école idéaliste, je pense ici aux interprétations de Hegel sur la tragédie grecque ainsi qu'à l'interprétation par Lacan de Freud. Exemple : Œdipe épouse une femme intentionnellement, mais il n'épouse pas sa mère intentionnellement.*

– Třetí typ popisu, *deskripce*, je popis akce pomocí účinků, které nebyly známy nebo vůbec byly nepoznatelné pro onoho podnět, podnět. To je tento třetí typ *deskripce*, který velice zaujal idealistickou školu. Myslím zde na Hegela a jeho interpretaci řecké tragédie a také na Lacanovu interpretaci Freuda. Příklad: Oidipus se *intencionálně* žení s ženou, ale nebere si *intencionálně* svou matku.

J'aborde un deuxième point de logique, c'est un point que les Américains formulent en terme d'ontologie, mais ce n'est pas le sens heideggerien d'ontologie. Ici le sens d'ontologie, c'est de dire qu'il y a des actions. C'est surtout Donald Davidson qui a développé une ontologie des actions en ce sens. Alors, que veut dire une ontologie des actions ? Une ontologie des actions veut dire que nous affirmons l'existence des actions exactement comme nous affirmons l'existence des substances. Nous disons qu'il y a des chaises, des tables, c'est-à-dire pas vraiment des substances, mais des objets physiques, eh bien il y a également dans le monde des actions. Autrement dit, l'analyse logique de ces auteurs conduit à prendre au sérieux la catégorie aristotélicienne du praxis et du pathos, c'est-à-dire de l'action et de la passion.

– Ted' jsem u druhého bodu logického, je to termín, který Američané nazývají ontologickým, ovšem nemá

to zde význam, který tento termín má u Heideggera. Ontologie zde znamená výpověď, že akce existuje. Donald Davidson vypracoval ontologii akce v tomto smyslu. Co znamená ontologie akce? Ontologie akcí znamená to, že potvrzujeme rozdílnost akcí, přesně tak jako potvrzujeme oddělenost substancí. Říkáme, že jsou židle, stoly, to tedy ne přímo substance, ale fyzikální objekty, a stejně tak ve světě existuje akce. Tedy jinak řečeno, logická analýza autorů vede k tomu vzít vážně aristotelskou kategorii *praxis* a *pathos*, tedy akce, konání a vášeň.

Hejdánek: *Passion*, to je jako pociťování v tom smyslu.

Jiný hlas: Jo takhle, pardon, ano. Dnes jaksi to slovo *passion* má smysl psychologický, pocit teda. A běžnější výraz je událost. Davidsonův titul je *Essays on Actions and Events*, *Eseje o akci a událostech*.

Qu'est-ce qui nous permet d'affirmer l'existence des actions ? C'est que nous savons y faire référence. Je fais ici donc allusion à ce deuxième concept, celui de référence, à côté de celui d'intention. Du point de vue de la philosophie analytique, existent toutes les choses auxquelles on peut faire référence.

– To, co nám dovoluje uznat existenci akcí, je to, že se k nim můžeme vztahovat. Tady připomínám ono slovo reference, které jsme si zmínili na začátku vedle slova intence. Z hlediska analytické filosofie existuje řada věcí, k nimž můžeme mít referenční vztah.

Hejdánek: Ke každé věci lze mít referenci.

Jiný hlas: *Mais inversement, vous ne pouvez faire référence qu'à ce qui existe. On peut considérer cette thèse de la philosophie analytique comme une interprétation du principe de Parménide. On ne peut penser et parler que de ce qui existe. Or, nous pouvons faire référence aux actions comme à des individus.*

– Ale také naopak, obráceně, můžete mít referenci jenom k tomu, co existuje. Tuto tezi analytické filosofie lze považovat za interpretaci Parmenida. Nelze hovořit a mluvit o ničem jiném než o tom, co existuje. Tedy můžeme mít referenci vůči akcím stejně jako vůči individuům.

Exemple : dans un jeu d'échecs, chacun des coups. Exemple : on distingue la Première Guerre mondiale, la Deuxième Guerre mondiale ou mon premier voyage à New York, mon deuxième voyage à New York. Partout où l'on peut compter, on peut faire référence. Je peux faire référence à des fauteuils parce que je peux dire combien de fauteuils il y a dans cette pièce.

– Například v šachové hře ke každému tahu. Rozlišujeme první světovou válku, druhou světovou válku, první cesta do New Yorku, druhá cesta moje tamtéž. Všude, kde můžeme počítat, můžeme vstoupit do reference. Můžu vstoupit do reference vůči křeslu, protože můžu říct, kolik křesel je v tomto pokoji.

Jiný hlas: *De la même façon, je peux dire combien il y a d'actions dans une histoire.*

Hejdánek: Stejně tak můžu vypočítat jednotlivé akce v dějinách.

Jiný hlas: *Cette thèse ontologique est très importante parce qu'elle est indispensable pour assurer l'autre thèse, la thèse de la pluralité des descriptions d'une même action.*

Hejdánek: Tato ontologická teze je důležitá, neboť je nezbytná pro podtržení jiné teze, a to teze plurality deskripcí jedné a téže akce.

Jiný hlas: *Pour que plusieurs phrases racontent la même action, il faut qu'il y ait une action à raconter.*

Hejdánek: Aby více vět vypovídalo o téže akci, se předpokládá, že je tady akce, kterou lze vykládat.

Jiný hlas: *Dans le post-structuralisme français...*

Hejdánek: ...z pozice post-strukturalismu, v post-strukturalismu francouzském, pluralita vyprávění, příběhů, vyžaduje pluralitu vyprávěných událostí.

Jiný hlas: *Donc ma promenade après dîner et ma promenade sous la neige sont deux promenades puisqu'elles ont des propriétés différentes.*

Hejdánek: Tedy moje procházka zatravněvací, trávicí a procházka ve fujavici jsou dvě procházky, neboť obě mají rozdílné vlastnosti.

Jiný hlas: *Or nous voulons dire que c'est la même promenade. Si ce n'est pas la même promenade, le syllogisme pratique n'a plus de sens.*

Hejdánek: A my chceme říci, že to je jedna a tatáž procházka. Kdyby nebyla jedna a tatáž, pak by praktický syllogismus neměl smysl.

Jiný hlas: *Conclusion, je conclurai par des remarques sur la forme logique, la forme logique du récit.*

Hejdánek: Závěr. Uzavřu poznámkami o logické formě, logické formě příběhu, vyprávění.

Jiný hlas: *Dans la philosophie classique, on était arrivé au point de vue de Leibniz. Vous vous souvenez que la monadologie de Leibniz est fondée sur la forme logique sujet-prédicat.*

Hejdánek: V klasické filosofii v této věci dospěla svého vrcholu u Leibnize. Monadologie Leibnizova je založena na formě logické subjekt-predikát.

Jiný hlas: *Le sens de la monadologie est donné dans le principe praedicatum inest subiecto, le prédicat est dans le sujet.*

Hejdánek: Smysl monadologie je dán principem *praedicatum inest subiecto*, predikát je v subjektu, existuje v subjektu.

Jiný hlas: *Exemple de Leibniz dans le Discours de métaphysique. César franchit le Rubicon.*

Hejdánek: Leibnizův příklad v metafyzické rozpravě: Caesar překročil Rubikon.

Jiný hlas: *Leibniz analyse, sujet César, prédicat franchit le Rubicon. Cette analyse est insuffisante.*

Hejdánek: Leibniz provádí analýzu: subjekt Caesar, predikát je překročil Rubikon. Tato analýza však nedostačuje.

Jiný hlas: *Car César franchit le Rubicon est aussi un récit sur le Rubicon.*

Hejdánek: Neboť Caesar překračuje Rubikon, to je... neboť je to příběh, který se týká také Rubikonu.

Jiný hlas: *On peut analyser, sujet le Rubicon, prédicat est franchi par César.*

Hejdánek: Lze analyzovat: subjekt je Rubikon a predikát je překročen Caesarem. Ano.

Jiný hlas: *Bertrand Russell a critiqué Leibniz et a proposé une autre forme logique. La forme logique de la phrase César franchit le Rubicon serait d'affirmer une relation entre César et le Rubicon.*

Hejdánek: Bertrand Russell provedl kritiku Leibnize a navrhl jinou logickou formu. Logická forma věty Caesar překročil Rubikon by byla změněna ve vztah, vztah mezi Caesarem a Rubikonem.

Jiný hlas: *L'analyse de Russell donne, d'abord César est d'un côté du Rubicon et plus tard César est de l'autre côté du Rubicon. L'action est analysée comme une relation.*

Hejdánek: Analýza Russellova dává, že nejdříve je Caesar u Rubikonu a později je Caesar na druhé straně Rubikonu. Tedy akce je tu analyzována jako vztah.

Jiný hlas: *Cette analyse est insuffisante. En effet, supposez que au lieu que César traverse le Rubicon, César donne l'ordre de détourner le Rubicon.*

Hejdánek: I tahle analýza nedostačuje. Totiž předpokládejme, že místo toho, aby Caesar překročil Rubikon, dá Caesar rozkaz, aby Rubikon tekł jinudy.

Jiný hlas: *Si César détourne le Rubicon, dans ce cas-là César est de l'autre côté du Rubicon sans l'avoir franchi.*

Hejdánek: Jestliže opravdu poteče jinudy na Caesarův rozkaz, v tom případě bude Caesar na druhé straně Rubikonu, aniž jej překročil.

Jiný hlas: *Russell n'a pas saisi l'élément actif de l'action. Russell n'a pas vu ce qu'il y a d'actif dans l'action.*

Hejdánek: Russell zde nepochopil ten význam, si nevšiml toho, co je v akci ono aktivans, ono aktivní.

Jiný hlas: *J'arrive à la dernière forme logique, celle qui a été explicitée par Davidson. Elle est plus complexe.*

Hejdánek: Přicházím k poslední logické formě, která byla vyjádřena Davidsonem, která je také značně složitější.

Jiný hlas: *Elle consiste à dire que la phrase César franchit le Rubicon ne parle pas seulement de César et le Rubicon mais d'une troisième chose aussi qui est un événement.*

Hejdánek: Znamená to říci, Caesar překročil Rubikon nehovoří pouze o Caesarovi a Rubikonu, ale ještě o třetí věci, a to o události.

Jiný hlas: *C'est-à-dire que ontologiquement il n'y a pas seulement des personnes comme César et des choses comme le fleuve mais des processus ou des événements.*

Hejdánek: To znamená, že ontologicky nejsou pouze osoby jako Caesar, věci jako řeka, ale procesy a

události.

Jiný hlas: *La formule logique devient...*

Hejdánek: logická formule se stává takto:

Jiný hlas: *Il y a un événement x, tel que...*

Hejdánek: existuje událost x, taková, že

Jiný hlas: *X est un franchissement du Rubicon par César.*

Hejdánek: taková jako překročení Rubikonu Caesarem.

Jiný hlas: *Merci, 10 minutes avec une pause.*

Hejdánek: 10 minut, prosím, nepřepněte ten prostor u Rubikonu.

Já mám takový doklad, že se o tom vlastně s nimi o tom bavili... Ještě kdo? Moment, to je... Jo, ty noví teleologové... Ano, ano.

Jiný hlas: *Décidément, c'est vraiment l'école téléologique, s'est débarrassée du dualisme.*

Hejdánek: když uznávají, jak z toho vyplynulo, tu akci samu za něco existující,

Jiný hlas: *Puisque l'école téléologique reconnaît l'action elle-même comme quelque chose qui existe...*

Hejdánek: zatímco ty popisy, pokud jsem tomu dobře rozuměl, tento status nemají a vůbec teda ten status těch popisů...

--- (1988-05-16 Vincent Descombes – Analýza akce (2) [LVH114VA] [v popisku 15. 5. 1988]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Jaký je ontologický statut těch deskripcí? *Quel est le statut ontologique des descriptions?* Co má znamenat ten ontologický statut deskripcí? Z té první části, protože během přednášky bylo řečeno, že to, co pro ty hermeneutiky bylo tou fyzickou akcí a tou intencionální akcí, je vlastně v tom teleologickém popisu ztotožněno. *Mais l'enjeu, ce qui était pour les herméneutiques le mouvement physique, l'interprétation, disons que ces deux choses étaient de nouveau associées dans l'école téléologique.*

Ovšem na druhé straně pak během toho výkladu bylo hovořeno o tom, že v souvislosti s tou ontologií bylo řečeno, že té akci samotné je připisována existence. *On a affirmé l'existence de l'action, des actions.* Není jasné, jaký je vztah té deskripce k té akci jakožto existující. *Quel est le rapport de la description à l'action comme à l'action existante?*

Jiný hlas: Pokud někdo by chtěl, tak může klidně mluvit anglicky, nebudeme překládat, protože se domluvíme. *On peut parler anglais si on veut.* Německy taktéž lze hovořit. Nelze se prý dočkat německé odpovědi, ale bude pečlivě vyslechnuta. Pokusí se odpovědět.

Jiný hlas: Všechny školy kromě materialistické připouštějí zřejmou věc, že lidské akce spočívají v těch pohybech fyzikálních, které odpovídají úmyslům konat něco za určitým účelem. *Toutes les écoles sauf la matérialiste admettent cette chose évidente que les actions humaines consistent dans des mouvements physiques qui correspondent à des intentions de faire certaines choses dans certaines fins.* Rozdíl mezi hlavně fenomenologií a autory analytiky, které jsem citoval, je způsobem, jímž oni tyto dva prvky pojednávají. *La différence entre les phénoménologues surtout et les auteurs analytiques que j'ai cités, c'est la façon de traiter ces deux éléments.*

Podle dualistické koncepce obě části popisu, to jest fyzická část deskripce i intencionální část, odpovídají na straně té popisované věci dvěma rozličným složkám. *Selon la conception dualiste, les deux parties de la description, à savoir la partie de description physique et la partie de description intentionnelle, correspondent du côté de la chose décrite à deux composantes différentes.* Tedy ze strany deskripce máme dualitu a ze strany aktora, činitele, máme také dualitu. *C'est-à-dire que du côté de la description nous avons une dualité et du côté de l'acteur nous avons aussi une dualité.*

Podle příkladu často uváděného žáky Maxe Webera existuje fyzický pohyb, to jest zvednout ruku, a pak existuje akce, která znamená volit kandidáta. *Selon un exemple que donnent souvent les élèves de Max Weber, il y a un mouvement physique qui est de lever la main et il y a une action qui est de voter pour un candidat.* Lze však zvednout ruku za jiným účelem než volení, například hlásit se o slovo, a také lze volit jinak než zvednutím ruky. *Mais on pourrait lever la main pour faire autre chose que voter, par exemple*

pour poser une question, et on pourrait voter autrement qu'en levant la main.

Koncepce dualistická v důsledku toho uznává obě deskripce. První: zvedám ruku. Druhou: volím toho a toho. *La conception dualiste, par conséquent, reconnaît comme tout le monde les deux descriptions. Première description : je lève mon bras. Deuxième description : je vote pour X.* Ale dualistická škola chce, aby tyhle dvě deskripce odpovídaly dvěma různým věcem. *Mais l'école dualiste veut que ces deux descriptions correspondent à deux choses différentes.* Je tedy pohyb mého těla a je pohyb v mém vědomí. *Il y a un événement de mon corps et il y a un événement dans ma conscience.*

To sloučení těchto dvou prvků se vyjadřuje v tom, že svému gestu zvedání ruky dávám smysl volení toho kterého kandidáta. *L'association de ces deux événements s'exprime dans l'idée que je donne au lever de mon bras le sens d'un vote pour X.* U fenomenologů se tatáž myšlenka vyjadřuje v pojmu *Sinngebung* – dávání smyslu. *Chez les phénoménologues, la même idée s'exprime dans le concept de Sinngebung.* Vědomí dává význam, smysl tomuto pohybu. *La conscience donne une signification, un sens à ce mouvement.*

Dualistická je právě dualita těchto dvou událostí. *Ce qu'il y a de dualiste, c'est la dualité des deux événements.* Novinka, kterou zavedla analytická škola, je, že od sebe odpoutává deskripci a akci. *La grande nouveauté de l'école analytique, c'est de décrocher les descriptions et l'action.* Je více popisů téže věci. *Il y a plusieurs descriptions de la même chose.* Tatáž věc je popsána jako fyzický pohyb a jako volení. *La même chose est décrite comme mouvement physique et comme vote.*

Jiný hlas: *Et c'est la raison d'être de la thèse ontologique.* To je důvod té oné ontologické teze. *On pourrait ajouter un argument phénoménologique.* Lze dodat ještě argument fenomenologický. *Phénoménologique, c'est-à-dire description de l'expérience d'agir.* Fenomenologický, totiž deskripce zkušenosti jednání. *Par exemple, l'expérience de voter pour un candidat.* Například zkušenost volení kandidáta. *Cette expérience est l'expérience de voter.* Tato zkušenost je zkušeností volby, volení. *Et non pas de donner au mouvement de mon bras le sens d'un vote.* A ne zkušenost dávání obyčejnému pohybu ruky smysl volby, hlasování. *C'est-à-dire de lire le sens du mouvement de mon bras.* To jest čistí smysl pohybu mé ruky. *Ou d'ajouter au mouvement de mon bras...* Či přidat k pohybu mé ruky nějaký význam. Z téhož hlediska *fenomenologicko-deskriptivního* lze trvat na tom, že většina našich *intencionálních* akcí jsou dovršeny, naplněny, aniž by bylo nějakého pohybu v naší mysli nezávislého. *Par exemple, quand on écrit. On écrit le plus souvent intentionnellement.* Například píšeme-li. Píšeme *intencionálně* většinou. *Sauf dans certaines expériences surréalistes, l'écriture automatique.* Až tedy na některé zkušenosti *surrealistických* umělců, *automatique* psaní. *Et pourtant on écrit chaque lettre intentionnellement, sans avoir besoin de former mentalement l'intention d'écrire cette lettre.* A přesto píšeme každé písmenko *intencionálně*, aniž bychom museli v mysli formálně ustavovat *intencionalitu* napsání písmenka. V analytické škole nejsou pouze dva způsoby popisu akce, nýbrž více. *Il y aurait non seulement bouger mon bras, voter pour le candidat...* Tedy nejenom hýbu rukou, hlasovat rukou... *C'est la même action.* O tutéž akci, takže nemluvíme tedy třeba o tom, že tím zdravím. *Je lève mon bras, je vote pour le candidat, et je lui donne la voix qui lui manquait pour être élu. Donc je l'élis, je fais gagner un parti, je change le futur de l'institution, de l'histoire.* Zvedám ruku, hlasuji pro kandidáta a dávám mu ten hlas, který mu chyběl proto, aby byl zvolen. Tedy volím, umožňuji některé straně vítězství, měním tím budoucnost své země, instituce, historie.

Jiný příklad: César překračuje Rubikon, tedy fyzický pohyb. César dělá státní převrat. *Ontologiquement, il n'y a qu'une seule entité.* Ontologicky je tu pouze jedna entita. *Pour faire un coup d'État, César n'a besoin que de franchir le fleuve, puisque la loi romaine interdit de franchir le Rubicon.* K tomu, aby se mohl udělat státní převrat, César nepotřebuje nic jiného než překročit Rubikon, neboť zákon zakazuje překročit Rubikon. *De même pour voter pour le candidat, je n'ai besoin que de lever le bras. Je n'ai pas une deuxième action mentale à faire.* Tedy pro hlasování pro určitého kandidáta nepotřebuji nic jiného než zvednout ruku. Nemusím tedy vykonávat nějakou druhou *mentální* akci.

Jiný hlas: *Est-ce que je peux dire quelque chose... Je vais le dire en français pour Ricoeur.* Já vám něco... Já

to nejdřív řeknu, tedy asi blbě, takže to hned nepřekládej. Jestli jsem dobře rozuměl té otázce po *ontologickém statutu* té *deskripce* a té *akci*, tak otázka zněla, zda opravdu se tím překonává ten *dualismus*. Já bych se připojil, mám dojem, že na to nebylo dostatečně odpovězeno, ale připojil bych k tomu ještě druhou věc, která nevím, jestli to neposouvá někam jinam. *Est-ce qu'on ne peut pas poser la question si le dualisme est effectivement surmonté ?* Totiž samotná *deskripce* je také *aktem*. *La description elle-même est aussi action*. Jestliže vyloučíme *dualismus*, tak musíme jak tu původní *akci*, tak *akci deskripce* nějakým způsobem zařadit na stejnou rovinu. *Il faut mettre sur le même niveau l'action première et la description de l'action*. V tom případě ale je otázka, zda *deskripce* může upřesnit pohled na *akci*, když je sama *akcí* a potřebuje další *deskripce* sebe samé. *Dans ce cas, la question se pose si la description peut préciser notre regard sur l'action si elle-même est action, et si elle revendique de plus une nouvelle description de la description même*. Aby ta *deskripce* byla dostatečně určená, aby ukázala, v jakém světle máme vidět tu *akci*. *La description de la description, afin que la description soit suffisamment déterminée pour montrer sous quel jour nous devons voir l'action*. A tak můžeme jít dál *ad infinitum*. *Ainsi de suite, on peut continuer jusqu'à l'infini*. Takže pokud bychom to vzali vážně, tak je to konec veškeré preciznosti. *C'est la fin de toute précision*. Je to vlastně Humeův návrat. *C'est le retour vers Hume*. Rozuměl jsem?

Jiný hlas: Rád bych vznesl několik otázek předběžných a pak se snad dostaneme na ten argument. První poznámka. Slovo *deskripce* je zde termín filosoficky neutrální. Ta *deskripce* je jakákoliv pravdivá věta, která se vztahuje k *akci*, aniž se přitom rozlišuje, zda jde o pravdu důležitou, nebo o malichernost. Totiž, zde jsme tam, kde se kladou otázky filosofie praktické. Všechno, co je pravdivé, je *deskripce*. No, to je ten *logos apofantikos* Aristotelův, věta vyhlášující. Například, když *Kant píše černým inkoustem*, je to *deskripce* něčeho, co může být – tatáž věc může být také popsána jako *Kant píše Kritiku čistého rozumu*. Jsme uvnitř problému hledisek, ze kterých je důležité, že píše černým inkoustem, nebo že píše knihu filosofie. O co jde, že logicky existují tady dvě věty, které obě jsou pravdivé a jsou logicky nezávislé. Co je důležité, jsou typy akce. Akce jako druh psaní černým inkoustem je logicky nezávislá na psaní *Kritiky čistého rozumu*. Ale tato nezávislost je na rovině typů. Tady se předpokládá, že *Kant* psal inkoustem, to je příklad. Z hlediska nebo ze strany ontologické, z úhlu toho, co je, nemáme co dělat se dvěma nezávislými entitami, ale s jednou a toutéž věcí. Pakliže to, co černým inkoustem *Kant* píše, je *Kritika čistého rozumu*, pak jednou *akcí*, psaním černým inkoustem, píše *Kritiku čistého rozumu*.

Z hlediska teleologické školy existuje hledisko, které se staví proti atomismu – pardon, se staví proti atomismu. U Huma máme atomismus počitků, jak říkal pan Kozák, počitkismus. A taktéž v jiných směrech analytické filosofie akce existuje atomismus, který se vyjadřuje pojmem *basic actions*, elementární akce, tedy atomy akce. Skutečně s dualismem, který se znovu objevuje na scéně, neboť se elementární akce musí pospojovat, aby vznikla akce kompletní. V teleologické škole existuje hledisko, které se staví proti atomismu, neboť pohyby těla, to nejsou atomy, z nichž se teprve mají konstruovat molekuly.

Jiný hlas: Jako *David Hume* konstituuje objekty z počitků, poskládáním počitků. Totiž existuje ontologická identita, ontologická totožnost mezi tím, co je popsáno jako pohyb, a tím, co je popsáno jako akce.

Druhá poznámka. Je pravda, že *deskripce* je akce ve smyslu *speech act theory*, ve smyslu teorie řečových aktů, jako řečový akt. To znamená, že mezi událostmi, které se ve světě přiházejí, určité z nich jsou nejenom kupříkladu pohybem ruky po papíře, ale některé jsou událostmi zápisů událostí. To neznamená, že můžeme včlenit filosofii jazyka do filosofie akce.

Hejdánek: To znamená, že můžeme, nebo že nemůžeme?

Jiný hlas: Že můžeme. To neznamená, že... Popisovat to, co se udává, je akce, ale mám potřebu sémantických konceptů, abych skonstituoval filosofii akce. To byly předběžné poznámky, které snad mají sloužit jako prozatímní odpověď. Jestli byste mohl zopakovat nějak ještě tu námitku hlavní?

Hejdánek: Já to trochu zjednoduším teď. Otázka byla, řekněme, jeli překonán *dualismus* v mém souboru, bez ohledu na to, jestli jde o akt nebo *akci*, nebo akt *deskripce*, fyzikální nebo sémantický, nebo já nevím jaký, *akci* interpretace, cokoliv. Buď je to vždycky akce a tato akce může být interpretována mnoha

různými způsoby. Přičemž každá z interpretací je sama akcí a to znamená, že sama ta interpretace může být opět znovu interpretována nesčetnými způsoby. Výsledek je ten, že není možná přesnost. Takže dokonce Hume je překonán, ten v té matematice tu přesnost připouští. Anebo budu relativizovat tu tezi, že každá interpretace je akce a skončím u Brentanových, teda u Bolzanových *Satz an sich* a jsem v descartovském dualismu zpět.

Jiný hlas: Pak je tady koncept, který neužívám, to je koncept interpretace, který neužívám v této analýze precizní. Samozřejmě ho užívám jinde, ale tady ne. To je důvod, proč mluvím o deskripci, a ne o interpretaci. Že tady nemluvil o interpretaci, mluvil vždycky o deskripci. Prosím vás, řekněte tedy, že to jsem udělal já tu chybu, že všechno, co jsem řekl, drží, když zaměníme deskripci za interpretaci. Protože každá deskripce je nezbytně interpretací. Musím na tomto bodu trvat.

Takže mluvíme-li o interpretaci, ať je to v tom nejpřísnějším smyslu jakožto překlad, nebo v tom širším smyslu jako osvojování si smyslu, musíme nejdříve připustit to, co Ricoeur nazývá konfliktem interpretací. Konflikt interpretací znamená dvě věci: totiž že vždycky je vícero možných interpretací jedné věci a za druhé, že tyto interpretace nejsou neslučitelné, nesmiřitelné. Plurál interpretací je plurál konfliktů. K tomuto konfliktu jeden z řešení je relativismus, jiná z řešení je...

Jiný hlas: hermeneutika. *Mais les problèmes que j'ai posés sont bien en deçà du problème de l'interprétation.* Ale ty problémy, které jsem položil, jsou hluboko pod problémem interpretace. *C'est pourquoi j'ai précisé que le mot description est employé pour tout ce qui est vrai de la même chose.* Proto jsem se pokusil upřesnit, že slovo deskripce je užíváno pro vše, co je pravdivé o téže věci. *Il faut revenir ici au point de départ qui est le raisonnement pratique...* Musíme se vrátit k východisku, jímž jest praktická... jak se to jmenuje...

Hejdánek: Rozum, praktický rozum, no jo.

Jiný hlas: *...raisonnement pratique, c'est-à-dire le syllogisme de l'action.* Tedy sylogismus akce. *Le syllogisme de l'action consiste à rapporter des descriptions logiquement indépendantes à la même action.* Sylogismus akce spočívá v tom, že jedné a téže akci přisuzujeme logicky nezávislé atributy. Ano. *Je dois insister sur un point important. Dans la conception que j'ai exposée, le syllogisme de l'action n'est pas un compte rendu d'une délibération réelle.* Tady musím zdůraznit jednu věc. V tom pojetí, které jsem se pokusil předložit, sylogismus akce není nějaké shrnutí skutečného rozvažování. *C'est plutôt la reconstruction postérieure de la rationalité de l'action.* Je to spíše dodatečná rekonstrukce racionality akce. *Pourquoi l'agent de police remue-t-il les bras ? Pourquoi l'agent de police remue-t-il les bras ?* Proč policista kroutí rukama? Proč kroutí rukama? *Pour organiser la circulation des voitures.* No, proto, aby organizoval dopravu na křižovatce.

Hejdánek: Ano.

Jiný hlas: *Il n'y a pas de délibération. Il n'y a pas de raisonnement pratique dans la tête de l'agent.* V jeho hlavě není žádné praktické rozvažování. *Ce qu'il y a, c'est un événement, un événement que je peux raconter dans deux histoires.* Existuje jedna událost, kterou mohu vykládat jako dva příběhy. *Un individu gesticule.* Vidím individuum, které kroutí rukama.

Hejdánek: Kroutí rukama, ano.

Jiný hlas: *Deuxième histoire : un agent règle la circulation.* A druhý příběh je: vidím strážníka, který řídí dopravu.

Hejdánek: Tady ta interpretace to neví...

Jiný hlas: *Les deux sont vrais.* Obojí je pravda. *Les deux sont vrais s'il s'agit du même événement.* Jsou pravdivé, pakliže se jedná o tutéž událost. *Mais les deux sont logiquement indépendants.* Ale logicky jsou nezávislé. *Toute personne qui gesticule n'est pas en train de régler la circulation.* Každý, kdo mává rukama, není ještě strážník, který řídí dopravu. *D'où l'importance de la différence entre type et token.* Odtud ten rozdíl mezi type a token. *La faiblesse du point de vue de Max Weber, ou plutôt des élèves de Max Weber, c'est de nous inviter à penser que ce qu'il y a de réel, c'est l'individu qui gesticule, et que parler de l'agent qui règle la circulation, c'est une interprétation.* Slabina Maxe Webera, nebo jeho žáků,

je, že nás snaží přimět si myslet, že to, co je reálné, je to, že nějaký jedinec gestikuluje, a že mluvit o strážníkovi, který řídí dopravu, už je výklad, interpretace. *Alors que dans notre langage ordinaire, c'est plus simple de dire que l'agent règle la circulation que de dire qu'un individu gesticule.* Zatímco v našem běžném jazyce, v každodenní řeči, je jednodušší říci, že strážník řídí dopravu, než že tam někdo gestikuluje.

Hejdánek: Jiný kontext. Podle vtipu o anglickým strážníkovi...

Jiný hlas: *C'est l'agent britannique au coin.* To je ten britský strážník v Oxfordu. *Je résume le point important. Les interprétations sont nécessairement incompatibles.* Rezumé: interpretace, pokud jich je vícero, jsou nutně nesmiřitelné.

Hejdánek: Jsou nesourodé, neslučitelné.

Jiný hlas: *C'est la thèse de Nietzsche.* To je teze Nietzscheho. *Je parle de description uniquement pour des récits différents et qui sont vrais tous.* O deskripcích mluvím pouze jako o různých příbězích, které jsou pravdivé. *Je parle de description pour des phrases vraies.* Mluvím o deskripcích jako o větách, které jsou pravdivé. To jsou deskripce.

Hejdánek: To jsou deskripce.

Jiný hlas: *Pour atteindre le niveau de l'interprétation, il faudrait arriver au point où l'on forme des hypothèses divergentes sur quelque chose.* Abychom dosáhli roviny interpretace, museli bychom se dobrat až k rovině, kde formujeme různé hypotézy o věcech. *Je reviens maintenant au raisonnement pratique.* Teď se vracím k praktickému rozumu.

Hejdánek: K praktickému rozumu, praktickému uvažování.

Jiný hlas: *Toute l'analyse de cette école téléologique porte sur une expression qui est la suivante : en faisant une chose...* Veškerá analýza teleologické školy se nese k jednomu výrazu, a to: děláním jedné věci...

Jiný hlas: dělám něco jiného. Konaje něco, konám něco jiného.

Jiný hlas: *Par exemple, en écrivant mon nom sur un papier, je signe un chèque.*

Jiný hlas: Například tím, že píšu svoje jméno na kus papíru, podepisuji šek.

Jiný hlas: *En signant un chèque, j'achète une voiture.*

Jiný hlas: Když podepisuji šek, kupuji si auto.

Jiný hlas: *Le raisonnement pratique donne la logique de l'explication de mon action.*

Jiný hlas: Praktické uvažování dává logiku vysvětlení mého jednání.

Jiný hlas: Ano, ano.

Jiný hlas: *Pourquoi écrivez-vous votre nom? Pour signer un chèque. Pourquoi signez-vous un chèque? Pour acheter une voiture.* Et cetera.

Jiný hlas: Proč píšete své jméno? Abych podepsal šek. Proč podepisujete šek? Abych koupil auto. A tak dále.

Jiný hlas: *En anglais, cette relation s'exprime par by doing.*

Jiný hlas: V angličtině se tenhle vztah vyjadřuje tímto: *by doing.*

Jiný hlas: *By writing my name, I am signing a chèque. By signing a chèque, I am buying a car.*

Jiný hlas: *By writing my name, I am signing a chèque. By signing a chèque, I am buying a car. En français, en écrivant mon nom, je signe un chèque. En signant un chèque, j'achète une voiture. En achetant une voiture, je rends possible mes vacances, mes voyages, et cetera.*

Jiný hlas: To se dá protahovat do nekonečna, si umožňuji dovolenou a tak dále.

Jiný hlas: *Les descriptions progressent dans les deux sens.*

Jiný hlas: Tedy deskripce pokračují oběma směry, na obě strany narůstají.

Jiný hlas: *Plus j'indique mes fins...*

--- (1988-05-16 Vincent Descombes – Analýza akce (2) [LVH114VA] [v popisku 15. 5. 1988]_Kaz
b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Je dois m'arrêter au point où je cesse de décrire une seule action. A musím se zastavit tam, kde

popisují jednu určitou akci.

Jiný hlas: Par exemple, j'achète une voiture. Například tam, kde říkám: kupuju auto. Au-delà de acheter une voiture, mon acte d'écrire mon nom n'est qu'une préparation ou un élément ou une contribution à autre chose. Ve chvíli, kdy podepisujete šek, to, co dělám, je příprava něčeho, co teprve dělat budu.

Jiný hlas: D'un autre côté, je rétrécis la description. Na druhé straně tu akci zkracuji. Comment achetez-vous une voiture? En signant un chèque. Jak si koupit auto? Podepsáním šeku. Comment signez-vous un chèque? En écrivant mon nom. Jak podepsat šek? Psát jméno. Comment écrivez-vous votre nom? En écrivant la lettre V, puis la lettre I, puis etc. Jak napsat jméno? Tím, že poskládám... Comment écrivez-vous la lettre V? En déplaçant un stylo en diagonale, puis dans l'autre. Jak napsat písmeno V? Tím, že potáhnu pero dolů, nahoru, doprava. Et de ce côté inférieur, il y a un point d'arrêt aussi. A z tohoto úhlu existe také bod, místo zastavení. Ce point d'arrêt, c'est mon mouvement physique. A to je můj vlastní fyzický pohyb, momentem zastavení. Et il n'y a plus moyen de dire comment j'écrivais, sinon en disant le mouvement d'écrire V. Že není jinak možné říci, jak píši, než to, že dělám to a onak.

Jiný hlas: J'obtiens donc une série de phrases. Tady dostávám sérii vět. Ces phrases racontent des histoires. Ty věty vykládají příběh, událost. En tant que *type* d'action (*type*), ces phrases sont indépendantes. Jako typy akcí jsou ty věty nezávislé. En tant qu'elles portent *ontologicky* sur une action unique, elles sont des phrases vraies de la même action. Jako ty, které se *ontologicky* vztahují k jedné jednotlivé určité akci, jsou pravdivými větami o téže akci. Ces phrases sont étagées. Ty věty jsou narovnány na sebe. En effet, chaque phrase à l'étage supérieur ajoute un peu de contexte. A jsou narovnány stupňovitě a každá věta na vyšším stupni přidává trochu kontextu dalšího. Par exemple, j'écris mon nom sur un chèque. Napíšu své jméno na šek. J'écris un chèque pour la voiture. Šek kvůli autu.

Jiný hlas: Cette série de phrases a été comparée à l'accordéon. Tahle série vět byla někdy přirovnávána k harmonice, tahací. Parce que je peux ouvrir et fermer. Můžu to otevřít, zavřít, natáhnout i smáčkout. Je déploie tout ce qu'on peut dire qui est vrai d'une seule chose. Můžu otevřít harmoniku a vypsát vše pravdivé, co lze říci o téže věci.

Jiný hlas: Alors, c'est là que je réponds vraiment à la question. C'est maintenant que je réponds vraiment. Ted' mám dojem, že odpovídám. L'atomisme est évité, ainsi que le dualisme, pour la raison suivante. Atomismus je zažehnán, tak jako dualismus, z tohoto důvodu. Pour écrire un chèque, je n'ai pas besoin de faire autre chose que d'écrire mon nom. Abych mohl podepsat šek, nepotřebuji nic jiného než napsat své jméno. Donc, écrire mon nom et signer un chèque, dans certaines conditions précises, sont une seule et même chose. Tedy, napsat jméno a vystavit šek, za určitých přesných okolností, jsou jedna a tatáž věc.

Jiný hlas: Ce qui peut arriver, c'est que je croie signer un chèque, mais sans que je m'en aperçoive, je signe mon nom sur un papier blanc. Může se občas stát, že věřím, myslím si, že podepisuji šek, ale aniž si to všimnu, místo šeku podepisuji bílý papír. Alors là, on a un échec d'action, neúspěch akce, neúspěšná akce, car j'écris mon nom dans l'intention de signer un chèque, neboť píšu své jméno v úmyslu, v *intenci* vystavit šek, mais sans que je m'en aperçoive, le contexte de mon action n'est pas un chèque. Aniž si toho všimnu, kontext mé akce není šek.

Jiný hlas: Ici on a l'exemple d'une action faite dans l'intention, dans une intention qui est ratée. To je případ akce, která je nesena *intencí*, jež se minula, jež byla zmařena. Donc, en résumé, il y a une seule action. Tedy shrnuto, je to jedna, existuje jedna akce. De cette action, il y a une description minimale, o této akci existe minimální deskripce, qui est celle des mouvements physiques, a to deskripce toho fyzického pohybu, ou de l'absence de mouvement physique, a nebo absence, nepřítomnost fyzického pohybu, pour le cas des actions qu'on fait en ne faisant rien, kdy se jedná o akce, kde neděláme nic. Comme de laisser faire quelque chose qu'on pourrait empêcher. Jako v případě nechat něco být, k tomu není ani třeba fyzického pohybu.

Jiný hlas: Mais la description minimale est rarement la plus simple ou la plus immédiate. Ale deskripce minimální je málokdy ta nejjednodušší a ta nejbezprostřednější. En fait, elle est très difficile. Ve

skutečnosti je skutečně velice obtížná. Exemple: description minimale de comment prononcer le tchèque, comment prononcer les mots tchèques. Například minimální deskripce toho, jak vyslovovat česká slova. C'est seulement si j'échoue à prononcer les sons, že teprve když se mi to nedaří, que la description minimale devient nécessaire, tak v tu chvíli se ta minimální deskripce stává nutností. Jiný hlas: Néanmoins, le dualisme n'existe pas, puisqu'il n'existe qu'une action sur laquelle nous prenons des points de vue différents, mais pas des points de vue interprétatifs. Dualismus však už je tady odstraněn, existuje jen jedna akce, na niž bereme různé zřetele, ale ne interpretační zřetele. Jiný hlas: Pourtant, ce qui peut se produire, přesto se může stát, že tyto rozdílné deskripce, všechny pravdivé, hrají rozdílnou roli v interpretaci. *Un exemple serait un procès*, příkladem budiž proces, kde advokát trvá na určitých deskripcích případu a prokurátor na zcela jiných. Jeden i druhý se pokoušejí vyrábět interpretace.

V jakém smyslu, v čem, proč říkáte, že ty dvě interpretace jsou inkompatibilní? V jakém smyslu jsou inkompatibilní? Naopak se zdá, že kdyby byly inkompatibilní, tak se nějak nevztahují k témuž, že jo. Nerozuměl jsem tomu, co tou inkompatibilitou myslíte.

Il y a deux usages principaux du mot interprétation aujourd'hui. Dvě užití slova interpretace dnes existují. *Il y a l'emploi dans la tradition herméneutique*, jedno užití se vyskytuje v hermeneutické tradici. Interpretace je například výklad, četba textu nějakého významného. Například existuje vícero interpretací určité řecké tragédie. *L'autre emploi aujourd'hui, c'est au sens de traduction dans la philosophie du langage.* Jiné užití toho slova dnes je ve smyslu překladu ve *filosofii* jazyka. Interpretace je někdy exegeze nebo překlad. Pro Ricoeura je to exegeze, pro Davidsona překlad. Pro oba interpretace jsou pluralitní záležitost, vícero možných a v konfliktu v tomto smyslu, že není žádného objektivního, vědeckého [nesrozumitelné] k tomu, aby umožnilo jednu interpretaci označit za dobrou a druhou za špatnou. V tomto smyslu jsou inkompatibilní.

Hejdánek: Jeden německý filosof začal ironickou větou, když chtěl vyložit, co to je *hermeneutika*.

Jiný hlas: *Un philosophe allemand, en essayant d'interpréter ce qu'est l'herméneutique, a commencé ironiquement.*

Hejdánek: Byl to Odo Marquard. Hermeneutika je umění, jak vydolovat z textu, co tam není.

Jiný hlas: *C'était Odo Marquard. L'herméneutique, c'est l'art d'exploiter dans le texte ce qu'il n'y a pas dans le texte.*

Hejdánek: Tedy na první pohled by se mohlo zdát, že popis je umění vydolovat z něčeho to, co tam je, a interpretace to, co tam není.

Jiný hlas: *Donc, au premier abord, il pourrait sembler que la description c'est l'art d'exploiter ce qu'il y a dedans, et l'interprétation l'exploitation de ce qu'il n'y a pas.*

Hejdánek: Ale není tomu spíše tak, že popis, který by zůstal jenom u toho, co tam je, by se musel vzdát všeho a jenom by ukazoval jako Kratylos prstem?

Jiný hlas: *Mais n'est-ce pas plutôt que la description qui se limite à ce qu'il y a devrait se débarrasser de tout et seulement montrer par le doigt comme Cratyle?*

Hejdánek: Už slova, jichž používá popis, a to znamená také smysl těch slov, je něco, co v tom, co je popisováno, není.

Jiný hlas: *Déjà les mots qui sont utilisés par la description, c'est-à-dire aussi le sens des expressions, c'est ce qui fait défaut dans ce qui est décrit.*

Hejdánek: Což považuji za dostatečný argument, proč každý popis považovat za interpretaci.

Jiný hlas: *Ce que je considère comme un argument suffisant pour considérer toute description comme interprétation.*

Hejdánek: A pokud by jediný rozdíl mezi interpretací a popisem spočíval v tom, že jedno je pravdivé a druhé nevíme, tedy to druhé je problematičké...

Jiný hlas: *Alors il y a la question si le présupposé, le présupposé théorique de la véracité nous conduit de nouveau vers Bolzano, parce que comment nous savons que c'est vrai?*

Hejdánek: ...tak je otázka, zda s tím předpokladem, teoretickým předpokladem pravdivosti se opět nedostáváme k tomu Bolzanovi, protože jak víme, že to je pravdivé?

Jiný hlas: *Ça nous pouvons le faire par une action, par une nouvelle action, c'est-à-dire ou bien par la vérification ou la falsification.*

Hejdánek: To můžeme udělat jenom dalším aktem, totiž *verifikací* nebo *falsifikací*.

Jiný hlas: *Donc la différence entre l'interprétation et la description si elle consiste seulement dans la référence à la véracité ou à la vérité est tout à fait absurde parce que nous ne savons jamais si c'est vrai ou non.*

Hejdánek: Takže ten rozdíl mezi *interpretací* a popisem, pokud spočívá jenom v tom odkazu na pravdivost, je zcela absurdní, protože my nikdy nevíme, jestli to je pravdivé.

Jiný hlas: *Parce que toute vérification ou falsification c'est une action qui peut de nouveau à nouvelles reprises être décrite et interprétée différemment.*

Hejdánek: Protože každá *verifikace* i *falsifikace* je akce, ta může být opět popsána nebo *interpretována* různě.

Jiný hlas: *Et ainsi de suite. Mais excusez, ce sont seulement des expériences avec la logique de la philosophie analytique et parce que je ne connais pas alors peut-être est-ce que c'est inacceptable pour un philosophe analytique. Mais ce sont seulement des... Je vois que... je vois qu'il y a un point très important dans cette différence description-interprétation.*

Hejdánek: Vidím, že je v tom nesmírně důležitý rozdíl mezi *interpretací* a popisem, *description*.

Jiný hlas: *En principe le point de vue que j'ai exposé sépare les questions épistémologiques des autres questions.*

Hejdánek: V principu tohleto hledisko, které jsem tady nastínil, odděluje *epistemologické* hledisko od jiných.

Jiný hlas: *Autrement dit nous ne sommes pas cartésiens.*

Hejdánek: Jinými slovy, nejsme *karteziáni*.

Jiný hlas: *C'est toujours possible qu'une chose qu'on croyait vraie soit fausse.*

Hejdánek: Je vždycky možné, že věc, kterou máme za pravdivou, je falešná.

Jiný hlas: *Mais ce n'est pas possible que toutes les choses qu'on croyait vraies soient fausses.*

Hejdánek: Ale není možné, aby všechny věci, které máme za pravdivé, byly falešné.

Jiný hlas: *Donc le préjugé dogmatique de ce que j'ai exposé c'est qu'il y a un bon nombre de vérités.*

Hejdánek: Tady *dogmatický* předpoklad mého výkladu je ten, že existuje řada pravd, řada pravdivých věcí.

Jiný hlas: *Si ces vérités sont-elles importantes ou est-ce que les choses importantes sont du côté de l'interprétation, je n'ai pas besoin de le décider.*

Hejdánek: Jestli ty věci pravdivé jsou důležité a jestli ta která *interpretační* je pravdivá, není na mně, abych o tom rozhodoval.

Jiný hlas: *Donc je peux me contenter d'exemple extrêmement modeste comme il me suffit d'avoir deux descriptions vraies.*

Hejdánek: Mohu se spokojit s příkladem velmi skromným. Stačí mi, stačí mi dvě pravdivé *deskripce*.

Jiný hlas: *Il faudrait être un cartésien pur pour dire que peut-être on n'a même pas deux descriptions vraies d'une seule action.*

Hejdánek: A je třeba být opravdu čirým *karteziánem*, abychom mohli říci, že jsou minimálně dvě pravdivé *deskripce* jedné a téže události, jedné a téže akce.

Jiný hlas: *Ça veut dire que lorsque vous dites toute description est peut-être interprétation...*

Hejdánek: To znamená, když říkáte, že každá *deskripce* je *interpretací*...

Jiný hlas: *Je reconnais là un dualisme dangereux que peut-être je vais vous dire pourquoi.*

Hejdánek: Zdá se mi, že je v tom takový nebezpečný *dualismus*, a já vám hned řeknu proč.

Jiný hlas: *C'est le dualisme des sciences naturelles et des sciences de l'esprit.*

Hejdánek: Je to *dualismus* přírodních věd a věd o duchu, duchovních.

Jiný hlas: *Dans les sciences naturelles il y a des descriptions mais pas de significations.*

Hejdánek: V přírodních vědách jsou *deskripce*, ale ne významy, *signifikace*.

Jiný hlas: *Dans les sciences humaines ou de l'esprit il y a des significations mais justement pas de descriptions seulement des interprétations.*

Hejdánek: Ve vědách duchovních jsou *signifikace*, významy, ale ne *deskripce*, pouze *interpretace*.

Jiný hlas: *Une remarque historique c'était la réponse de Ricœur aux structuralistes.*

Hejdánek: Historická poznámka: to byla odpověď Ricœurova vůči strukturalistům.

Jiný hlas: *Si on décrit un texte on aura simplement la description structurale, c'est-à-dire liste des éléments et combinaisons.*

Hejdánek: Jestliže popisujeme text, máme pouze *deskripce*, *strukturální deskripce* textu, to jest seznam prvků a kombinací.

Jiný hlas: *Aucune signification. Et une seule description. Il n'y a qu'une description. Et dès qu'on veut savoir ce que le texte signifie on est dans le conflit des interprétations.*

Hejdánek: Žádný význam, žádný smysl. A pouze jednu *deskripce*. Je pouze jedna *deskripce*. A ve chvíli, kdy chceme vědět, co ten text znamená, stojíme už v *Konfliktu interpretací*.

Jiný hlas: *Cette stratégie c'est celle que je veux contester.*

Hejdánek: A tuhleto strategii já právě chci napadnout.

Jiný hlas: *Pour beaucoup de raisons. Mais une des raisons serait qu'elle a des conséquences désastreuses en philosophie de l'action.*

Hejdánek: Z vícero důvodů, ale jedním z těch důvodů je, že uplatněno na *filosofii akce*, dovádí to do hrůzných důsledků.

Jiný hlas: *À savoir que la seule description de l'action ce serait la description physique ou structurale, c'est-à-dire identifier les gestes élémentaires et leur combinaison.*

Hejdánek: Totiž že jediná *deskripce* akce by pak byla *deskripce* fyzická nebo *strukturální*. Totiž identifikovat ta elementární gesta a jejich kombinaci.

Jiný hlas: *Et dès qu'on voudrait dire ce que les gens ont fait en terme humain, a ve chvíli, kdy chceme, chceme-li vyjádřit, co lidé dělají jako lidské bytosti, comme se marier, jako vdát se, voler un portefeuille, ukrást peněženku nebo něco takového, donner un coup de poing, dát ránu pěstí, ce seraient nos interprétations, a to jsou pouze naše interpretace.*

Ce qui veut dire qu'il y a un privilège ontologique donné au mouvement physique comme réalité, že tady existuje jakási ontologické privilegium pro fyzický pohyb jako realitu. Et du côté du sens, ce sont des opinions humaines sur ces mouvements physiques, a co se týče smyslu, to jsou pohyby lidského vědomí, spíše interpretace toho všeho. Cette conception commence à ressembler beaucoup à la conception matérialiste, a tato koncepce se velice podobá koncepci materialistické, ve které je objektivní shoda, co se týče pohybu, a pak jsou nutné neshody o významu, o mezilidském významu toho, co lidé dělají.

On ne devrait donc pas dire Paul a volé un portefeuille, nelze říci, že Pavel ukradl peněženku, nutno říci Pavel jaksí svou ruku vztáhl, tak aby přemístil předmět, et dans le contexte de certaines opinions, il lui sera imputé un vol, a v kontextu určitého mínění se mu přisuzuje krádež. De telle sorte qu'il y a une réalité physique plus une attribution toujours discutable d'une signification humaine à ce mouvement physique, tedy existuje realita fyzická a potom přisouzení určitého smyslu této fyzické akci, vždycky diskutabilní.

Tandis que dans la conception téléologique, le fait d'avoir plusieurs descriptions vraies de la même action, zatímco v teleologickém pojetí skutečnost, že existuje vícero pravdivých popisů téže akce, signifie qu'il y a une réalité de l'action humaine, znamená, že existuje jakási realita lidské akce. Autrement dit, nous ne disons plus Paul a fait des mouvements et le public interprète ce mouvement comme un vol, neříkáme on udělal jakýsi pohyb rukou a lidé si to vykládají jako krádež, mais il y a un événement qu'on peut prendre de deux façons, ale můžeme říci, je to událost, kterou lze jaksí pojmout ze dvou stran. On peut dire Paul a volé un portefeuille par le mouvement d'étendre son bras jusqu'à la poche de

quelqu'un, lze říct ukradl peněženku tím, že vztáhl ruku do cizí kapsy, *ou on peut le prendre dans le sens téléologique inverse et dire Paul a tendu sa main jusqu'à la poche de quelqu'un afin par là de voler le portefeuille*, nebo mohu to pojmout teleologicky opačným směrem a říci: natáhl ruku k jeho kapse, aby mu vyfoukl šrajtofli. *Et dans cette phrase, le par là signifie qu'il n'y a qu'une seule action*, a tady tímhle tím „aby“ vlastně shrnuji, že se jedná o jednu akci. *C'est-à-dire il a étendu la main afin de faire que par ce mouvement il ait volé le portefeuille*, natáhl, aby tou samou akcí ukradl peněženku.

No, asi já už bych se k tomu víc nevracela, jo, prostě vyčerpání. *Que parce que nous devons finir à sept heures, c'est nécessaire. Naturellement aussi que la discussion pourrait... L'important, déjà, c'est de nous... Nous vous remercions cordialement pour votre conférence, j'en aimerais pro être ici, et nous sommes très reconnaissants et nous espérons que... d'exprimer comme soit que ce n'est pas la dernière fois et nous que nous pourrions continuer avec notre discussion à ce thème ou à un autre. Merci énormément.*

Hejdánek: Děkuji vám za tuhle diskusi a příště tedy nemáme ten příští týden, je to tak, vidíte? Je to tak příští pondělí. A za týden tedy... Já jsem si dodatečně uvědomil, že nejste... *excusez-moi* [nesrozumitelné] moment. Ono to vypadalo tak bláznivě, jsem si myslel, že buď zaspal, nebo něco, nebo v té Praze nepřišel a nepřišel, on nedorazil. Tak jsem si připravil stejné téma, jenomže ne z hlediska logiky, nýbrž z hlediska *filosofického* logiky, jak jsme ji dělali. Takže to mám připravený, mám fóra na příště, takže to bude fajn. A můžeme pokračovat v diskusi k tomu tématu dnešnímu. Takže moc díky a za týden.